

HÄTÄKESKUS

Hätäkeskusuudistuksen historia ja nykytila

Suomessa pelastustoimen ja sairaankuljetuksen tehtäviä välittävät hätäkeskukset ovat tähän asti kuuluneet pelastustoimen organisaatioon ja nämä hätäkeskukset ovat olleet kuntien hallinnoimia ja ylläpitämiä. Suomessa toteutettiin vuonna 1975 palo- ja pelastustoimilain muutos, jossa määrättiin perustettavaksi kuntien yhteisesti ylläpitämiä yleisiä hätäkeskuksia. Nämä keskuksat, joita vuoteen 1985 mennessä perustettiin 57 kappaletta, toimivat yleisinä hätäkeskuksina ottaen vastaan palo- ja pelastustoimen ja sairaankuljetuksen tehtäviä. Hätäkeskusten suureen lukumäärään vaikutti tuolloin eniten puhelintekniikka ja tarve varmistaa hätäkeskuspuhelut myös harvaan asutuille alueille.

Kun viimeiset edellä mainituista hätäkeskuksista olivat vielä rakenteilla, alkoi jo keskustelu siitä, että hätäkeskusten lukumäärää on vähennettävä ja niiden toiminta-alueita suurennettava. Valtioneuvosto antoi vuonna 1991 uuden määräyksen, jonka mukaan hätäkeskusalueita tulisi vuoteen 2000 mennessä olemaan 27. Samaan aikaan, kun tämä määräys annettiin, alettiin kuitenkin miettiä myös sitä, millaisia hätäkeskusten tulisi olla vuoden 2000 jälkeen. Tästä alkoi Suomen oloissa mittava hätäkeskusuudistus.

Poliisin hätäkeskuksista ei Suomessa ole ollut nimenomaista lainsäädäntöä, vaan ne ovat olleet osa poliisin lakisääteistä toimintaa. Vielä 1980-luvulla poliisilla oli noin 75 hälytyskeskusta, mutta viime vuosien aikana niidenkin lukumäärää vähennettiin ja toimintoja keskitettiin niin, että vuoden 2000 alussa lukumäärä oli 25.

Suomen sisäasiainministeriö käynnisti siis vuonna 1991 kauaskantoisen ja laajan hätäkeskusten uudistushankkeen. Silloin nähtiin, että pelastustoimen ja sairaankuljetuksen tehtäviä hoitavat, pieniä alueita palvelevat hätäkeskukset eivät pysty toimimaan tehokkaasti suuronnettomuuksissa eivätkä ole kustannustehokkaita.

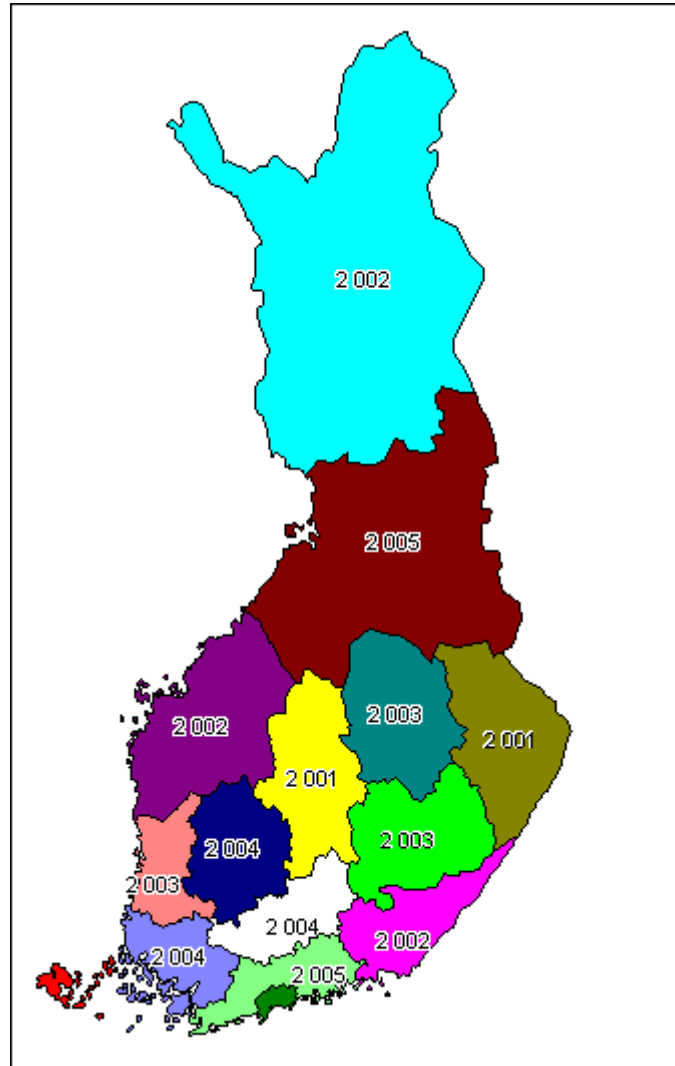
Uudistus alkoi tutkimuksella, jossa eri viranomaisilta ja kansalaisilta kysyttiin mielipiteitä ja näkemyksiä siitä minkälaisia tulevaisuuden hätäkeskusten tulisi olla. Tämän tutkimuksen perusteella tulitiin siihen johtopäätökseen, että Suomessa tulevaisuuden hätäkeskusten tulisi olla viranomaisia yhteisesti palvelevia ja niiden tulisi olla rakennettu suojatiloihin siten, että ne pystyvät toimimaan myös poikkeusoloissa.

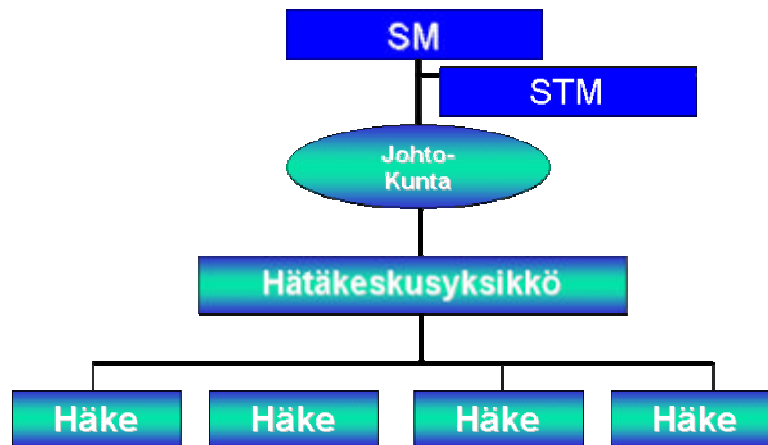
Vuonna 1995 laadittiin laki hätäkeskuskokeilusta ja neljälle paikkakunnalle perustettiin integroidut hätäkeskukset. Näihin Joensuuhun, Jyväskylään, Saloon ja Ylivieskaan perustettuihin hätäkeskuksiin rekrytoitiin henkilöstö poliisipäivystyksistä ja kunnallisista pelastustoimen hätäkeskuksista. Kokeilun kuluessa päädyttiin siihen, että tätä mallia voidaan lähteä laajentamaan koko maahan. Vuonna 2000 säädettiin hätäkeskuslaki, joka antoi puitteet hätäkeskustoiminnan järjestämiselle Suomessa.

Hätäkeskusuudistuksen toteuttamiseksi Suomeen perustettiin vuoden 2001 alussa uusi valtion organisaatio – hätäkeskuksista ja niitä koordinoivasta hätäkeskusyksiköstä muodostuva Hätäkeskuslaitos. Sisäasiainministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö tulosohjaavat yhdessä tätä laitosta, jonka tehtävänä on perustaa Suomeen 13 uuden toimintamallin mukaista, viranomaisia yhteisesti palvelevaa hätäkeskusta. Uudistuksen tulee olla valmis vuoteen 2006 mennessä ja sen tuloksena Suomeen rakennetaan hätäkeskuksista muodostuva palveluverkosto, joka välittää apua ja antaa neuvoja kaikissa ihmisten, omaisuuden ja ympäristön turvallisuuteen liittyvissä, välittömiä toimenpiteitä edellyttävissä tapahtumissa ja onnettomuuksissa.

Vuoteen 2006 mennessä Suomessa tulee olemaan 13 viranomaisia yhteisesti palvelevaa hätäkeskusta. Neljän kokeiluaijana aloittaneen hätäkeskuksen lisäksi toiminnassa on tällä hetkellä myös Lapin hätäkeskus. Tänä vuonna käynnistetään toiminta vielä Pohjanmaan ja Kaakkois-Suomen hätäkeskuksissa ja samalla näihin integroidaan alueilla ennen toimineet pienet pelastustoimen tai poliisin hätäkeskukset.

Hätäkeskusaluekartta aikatauluineen sekä hätäkeskuslaitoksen organisaatio on esitetty seuraavissa kuvioissa.

Hätäkeskuksissa käytössä nykyaikainen tekniikka

Uudistuksen myötä on mahdollisuus uudistaa kaikki hätäkeskusten toiminnassa tarvittava tieto- ja viestitekniikka. Viranomaisten yhteinen radioverkko on eräs keskeinen uudistus, joka mahdollistaa viranomaisten yhteistoiminnan onnettomuustilanteissa entistä paremmin.

Hätäkeskusuudistuksen kuluessa tullaan Suomen hätäkeskuksiin hankkimaan uusi tietojärjestelmä, puhelinjärjestelmät sekä puheluiden ja radioliikenteen tallennusjärjestelmä. Hätäkeskustietojärjestelmä on pelastus-, poliisi- sekä sosiaali- ja terveystoimien käyttöön tarkoitettu pysyvä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä valtakunnallinen tietojärjestelmä. Tämä mahdollistaa valtakunnallisen ja paikallisen tiedon hyväksikäytön myös ensihoitojärjestelmistä, mikäli terveydenhuolto niin haluaa. Tekniikka kokonaisuudessaan uudistetaan mahdollisimman nykyaikaiselle tasolle kuitenkin niin, että tekniikan toimintavarmuus on etusijalla.

Keskeisiä kehityskohteita ovat hätäpuhelun soittajan sekä lähimpien yksiköiden paikantaminen automaattisesti karttajärjestelmässä sekä päivystäjän suorittaman puhelunkäsittelyn tukeminen.

Hätäkeskuspäivystäjien koulutuksella merkittävä rooli

Suomessa hätäkeskuspäivystäjien 1,5 vuotta kestävää tutkintokoulutusta on järjestetty valtion pelastusopistossa, Kuopiossa vuodesta 1997. Sosiaali- ja terveydenhuollon aineita opetus suunnitelmasta on noin kolmannes.

Suomessa hätäkeskuksen toimintamalli on sellainen, että yksi ja sama päivystäjä ottaa vastaan hätäpuhelun ja suorittaa riskinarvioinnin jälkeen nopeimman ja soveliaimman yksikön tai yksiköiden hälyttämisen. Uusiin, perustettaviin hätäkeskuksiin ollaan rekrytoimassa poliisin ja pelastustoimen nykyisissä keskuksissa työskenteleviä päivystäjiä, niin että molempien ”osapuolten” tiedot ja taidot saadaan hyödynnettyä. Tulevaisuudessa päivystäjien peruskoulutusta tullaan kehittämään niin, että tutkinnon suorittaneet hätäkeskuspäivystäjät kykenevät hoitamaan kaikki yhdistetyn hätäkeskuksen tehtävät.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tulevaisuudennäkymät hätäkeskuslaitoksessa

Hätäkeskuslaitoksen sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan tulevaisuuden tavoitteet voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen kehityslinjaan. Sisäisen linjan tavoitteena on hätäkeskuspäivystäjien ammattitaidon varmentaminen. Vuonna 2006 toiminnassa olevien 13 hätäkeskuksen noin 600 hätäkeskuspäivystäjää kykenevät tasalaatuiseen palveluun, mikä terveydenhuollon osalta tarkoittaa ennen kaikkea puhelunkäsittelyä. Avuntarpeessa olevan riskinarvio toteutuu samalla tavoin jokaisessa hätäkeskuksessa. Hätäkeskuspäivystäjän ammatillista pätevyyttä arvioidaan jatkossakin mm. sillä, miten hyvin hän kykenee löytämään oikeat hätätilanteet suurten puhelumäärien joukosta. Tämän lisäksi hätänumeroon soittajan tulee aina saada ystävällistä ja henkilökohtaista palvelua.

Ulkoinen kehityslinja puolestaan tarkoittaa Hätäkeskuslaitoksen aktiivista roolia sosiaali- ja terveydenhuollon alueellisen palvelutuotannon kehittämässä. Tavoitteena on saada noin 270 terveyskeskuksen hätäkeskuksille antamat ohjeet yhtenäistettyä siten, että sairaankuljetus ja ensihoitojärjestelmien operatiiviset yksiköt voitaisiin hyödyntää tehokkaasti. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että hätätilapotilaalle kyetään aina toimittamaan nopea ja asianmukainen apu ilman, että kiireettömät siirtopotilaat joutuvat turhaan odottamaan. Parhaillaan käynnissä oleva sairaankuljetustehtävien vastamääritysten tarkastaminen hätäkeskusalueilla on jo tuonut esiin laajemman toiminta-alueen yhteistyömahdollisuudet.

Hätäkeskusuudistus muokkaa nykyisiä turvallisuusorganisaatioita niin hallinnollisesti kuin toiminnallisestikin. Vastaavasti terveydenhuolto muiden viranomaisten ohella on ratkaisevassa asemassa hätäkeskusten uudistumisen onnistumisessa. Uudet hätäkeskukset tulevat toimimaan uuden organisaation, Hätäkeskuslaitoksen osana kaikkia viranomaisorganisaatioita ja kansalaisia tehokkaasti palvellon. Hätäkeskuslaitoksessa työskentelevien henkilöiden kannalta tämä merkitsee uuden toimintaympäristön, -kulttuurin ja omien arvojen luomista sekä sitkeää ponnistelua luottamuksen ja arvostuksen saavuttamiseksi.